

До Спеціалізованої вченої ради
Д 11.737.02 у Донецькому державному
університеті внутрішніх справ

*(25015, м. Кропивницький, вул. Велика
Перспективна, 1)*

ВІДГУК

**офіційного опонента
на дисертаційне дослідження
Тищенко Станіслава Володимировича
на тему: «Взаємодія прокурора та слідчого судді у кримінальному
процесі України», поданого до захисту у спеціалізовану вчену раду
Донецького державного університету внутрішніх справ на здобуття
наукового ступеня кандидата юридичних наук (спеціальність 12.00.09 –
кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза;
оперативно-розшукова діяльність)**

Ступінь актуальності обраної теми обумовлюється важливим значенням кримінальної процесуальної діяльності прокурора та слідчого судді для вирішення завдань та досягнення мети кримінального провадження. В цілому ступінь актуальності теми поданого дисертаційного дослідження не викликає сумнівів. Це пояснюється кількома факторами, зокрема:

1. Зміни у кримінальному процесуальному законодавстві, що полягають у запровадженні інституту слідчого судді у КПК України у 2012 році, що створило нові вимоги щодо взаємодії між прокурором та слідчим суддею у досудовому розслідуванні. Змістовне дослідження їх взаємовідносин вимагає вирішення завдань щодо подальшого вдосконалення законодавства та вітчизняної практики застосування інституту прокурорського нагляду та судового контролю у кримінальному процесі України.

2. Україна продовжує залишатися однією з країн з найбільшою кількістю скарг до Європейського суду з прав людини. Це свідчить про наявність проблем з дотриманням прав людини у кримінальному процесі

України, які вимагають негайного вирішення. Злагожденість спільної діяльності прокурора та слідчого судді має прямий вплив на стан забезпечення прав, свобод і законних інтересів учасників досудового розслідування. Однак негативний досвід України у сфері дотримання прав людини відбивається на її іміджі у міжнародно-правовому просторі. Вирішення цієї проблеми вимагає подальшого приведення законодавства у відповідність з європейськими стандартами захисту прав людини.

Враховуючи ці та інші положення викладені у вступі дисертації, важливо констатувати, що ступінь актуальності теми взаємодії прокурора та слідчого судді у кримінальному процесі України можна оцінити як дуже високий, оскільки зазначена проблематика вимагає негайного вирішення з метою належного рівня забезпечення прав, свобод і законних інтересів учасників досудового розслідування та вдосконалення кримінального процесуального законодавства в частині підвищення ефективності взаємодії прокурора та слідчого судді.

Дисертація характеризується системним підходом до предмету дослідження. Об'єкт та предмет дослідження визначені правильно, оскільки враховують суспільні відносини, які виникають під час контрольно-наглядової діяльності у кримінальному провадженні. Поставлені завдання дослідження відповідають його загальній меті, яка полягає в тому, щоб розробити нові теоретичні положення щодо взаємодії прокурора та слідчого судді у кримінальному процесі України та обґрунтувати рекомендації з удосконалення відповідних норм кримінального процесуального законодавства України. Серед іншого в науковій роботі було визначено основні етапи та методологічні засади наукових досліджень контрольно-наглядової діяльності під час досудового розслідування; досліджено генезу правового регулювання прокурорського нагляду та судового контролю за досудовим розслідуванням у різні періоди історії України; проаналізовано міжнародний досвід правового регулювання взаємодії прокурора та слідчого судді у кримінальному процесі; з'ясовано сутність взаємодії прокурора та

слідчого судді у кримінальному процесі України; визначено принципи взаємодії прокурора та слідчого судді у кримінальному процесі України; охарактеризовано порядок взаємодії прокурора та слідчого судді у кримінальному процесі України; сформульовано науково обґрунтовані пропозиції, спрямовані на удосконалення порядку взаємодії прокурора та слідчого судді у кримінальному процесі України; визначено шляхи оптимізації повноважень прокурора та слідчого судді під час взаємодії.

Дисертаційне дослідження відповідає вимогам щодо проведення комплексних наукових пошуків, визначених методологічною наукою та стандартами оформлення отриманих результатів. Дисертант демонструє високий рівень володіння науковими методами та прийомами, характерними для наукових робіт такого рівня. Методологія проведення досліджень окреслених проблем охоплює систему загальнонаукових і спеціальних методів наукового пізнання, зокрема й діалектичного, порівняльно-історичного та інших методів. Використання різноманітних наукових методів та прийомів дозволяє дисертанту проводити глибоке та всебічне дослідження об'єкта дослідження, отримувати нові знання та результати, які відповідають сучасним вимогам наукових досліджень.

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, викладених в дисертації забезпечується широким спектром опрацьованих джерел, включаючи вітчизняні нормативно-правові акти, судову практику, публікації теоретиків та практиків за визначеним напрямом дослідження. Разом з тим дослідження має міцне емпіричне підґрунтя у вигляді проведення анкетування 120 суддів, 269 прокурорів з різних регіонів України, що надало змогу комплексно підтвердити висновки, визначені дисертантом в межах проведеного дослідження.

Наукові положення, висновки та рекомендації, сформульовані в дисертації, відповідають вимогам, що ставляться до такого виду досліджень. Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що в дисертації уперше визначено, що взаємодія прокурора та слідчого судді під час

досудового розслідування має узгоджуватися з виконанням цими суб'єктами своїх процесуальних функцій. Невиконання прокурором процесуальної функції обвинувачення, невиконання слідчим суддею процесуальної функції судового контролю під час взаємодії між цими суб'єктами призводить до порушення прав, свобод і законних інтересів людини у кримінальному провадженні; обґрунтовано, що взаємодія прокурора та слідчого судді структурно складається з трьох етапів, які різняться між собою спрямованістю повноважень прокурора/слідчого судді, а саме: перший (початковий) етап – визначення прокурором законного суду, слідчий суддя якого має повноваження здійснювати судовий контроль під час досудового розслідування; другий (організаційний) етап – забезпечення слідчим суддею належного порядку розгляду клопотання суб'єкта розслідування; третій (основний) етап – перевірка слідчим суддею за участю прокурора законності і обґрунтованості клопотання суб'єкта розслідування; констатовано, що взаємодія прокурора та слідчого судді може здійснюватися лише стосовно реалізації судового контролю під час досудового розслідування, зокрема, щодо перевірки дотримання прав, свобод та законних інтересів людини у досудовому кримінальному провадженні; запропоновано покладання процесуального обов'язку на суб'єкта розслідування, прокурора та слідчого судді щодо відображення у змісті відповідного клопотання відомостей про забезпечення участі осіб, стосовно прав, свобод і законних інтересів яких може бути прийнято рішення внаслідок здійснення судового контролю.

Варто зазначити, що низка зроблених автором висновків відповідають критерію «удосконалено», а окремі теоретичні положення знайшли свого подальшого розвитку, що є вагомим науковим внеском у розвиток теорії кримінального процесу.

В цілому достовірність теоретичних та практичних розробок дисертанта визначається використанням і правильним визначенням методів дослідження, наукових джерел і належною емпіричною базою. Текст наукової роботи

вбачається цілісним та змістовним, якому характерна смислова завершеність, викладені позиції автора обґрунтовані та логічні.

Повнота викладення основних результатів дисертації підтверджується наявністю достатньої кількості апробованого матеріалу. Зокрема автором опубліковано 8 наукових статей у виданнях, включених до переліку наукових фахових видань України (в тому числі 1 наукова стаття у виданні, яке включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus International), а також 9 тез доповідей у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій. Зазначене свідчить про висвітлення основних розробок дисертанта серед наукової спільноти.

Дисертаційне дослідження виконано автором самостійно із використанням значної джерельної бази. Сформульовані в дисертації висновки ґрунтуються на власних дослідженнях. Структурно робота побудована логічно. Зміст викладу думок послідовний. Висновки до розділів та загальні висновки відповідають сутності розглянутих питань та вирішують поставлені задачі дослідження. Підсумкові тези відзначаються лаконічністю викладених думок.

Дисертаційне дослідження виконане на високому рівні, про що свідчить вагома теоретична і практична значущість. Автором вивчено і проаналізовано значний обсяг матеріалів судової практики, зокрема ЄСПЛ, а також законодавства зарубіжних країн. При використанні напрацювань інших дослідників автором обов'язково робились посилання в тексті, що свідчить про дотримання вимог академічної доброчесності.

Аналіз змісту дисертаційного дослідження свідчить про те, що С.В.Тищенко є висококваліфікованим науковцем, який володіє глибокими знаннями та уміннями у сфері дослідження. Його робота демонструє високий рівень наукової обґрунтованості та достовірності, а також уміння логічно та послідовно викладати свої ідеї та висновки. Автор вміє працювати з різноманітними джерелами інформації, включаючи теоретичні, практичні та законодавчі матеріали, та застосовувати різноманітні методи наукового

пізнання для досягнення своїх цілей. Його висновки та рекомендації є добре обгрунтованими та підтверджені джерельною базою. В цілому, дисертаційне дослідження С. В. Тищенка свідчить про його високий рівень наукової кваліфікації та здатність проводити глибокі та змістовні дослідження у своїй галузі. Його робота є цінним внеском у розвиток наукових знань в теорії кримінального процесу та може бути використана для подальших досліджень та практичного застосування.

Рекомендації щодо подальшого використання результатів дисертації на практиці. Отримані результати дисертаційного дослідження мають теоретичне та практичне значення. Зокрема зроблені висновки та надані пропозиції є значущими та можуть бути використані у законотворчій діяльності – під час внесення змін та доповнень до Кримінального процесуального кодексу України; у правозастосовній діяльності органів досудового розслідування – органів прокуратури та суду під час планування і здійснення ними своїх повноважень у взаємодії між собою; у науково-дослідній діяльності – при дослідженні теоретично-практичних основ взаємодії прокурора та слідчого судді (акт впровадження Донецького державного університету внутрішніх справ від 13 травня 2024 р.); в освітньому процесі – під час викладання навчальних дисциплін «Кримінальний процес», «Особливості участі прокурора та адвоката у кримінальному процесі», «Прийняття процесуальних рішень та провадження слідчих (розшукових) дій», «Європейські стандарти прав людини у кримінальному процесі», «Актуальні проблеми кримінально-процесуальної та оперативно-розшукової діяльності», а також при підготовці навчально-методичної літератури (акт впровадження Донецького державного університету внутрішніх справ від 15 травня 2024 р.).

Зміст та оформлення дисертації. Дисертація складається з вступу, трьох розділів, які містять вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг роботи становить 249 сторінок, з яких основний текст – 178 сторінок, список використаних джерел – 48 сторінок

(407 найменувань), додатки на 10 сторінках. План визначений правильно, є логічним та послідовним, що забезпечує належне виконання поставлених задач дисертаційного дослідження, крім того це дозволило комплексно та ґрунтовно опрацювати процесуальні функції прокурора та слідчого судді в кримінальному провадженні.

У вступній частині дисертації автором здійснено ґрунтовне обґрунтування вибору теми дослідження, зокрема: визначено актуальність теми та її зв'язок із сучасними науковими програмами та планами; сформульовано мету та завдання дослідження, а також визначено об'єкт та предмет дослідження; описано методи дослідження, які будуть використані для досягнення мети та завдань дослідження; визначено наукову новизну очікуваних результатів дослідження та їхнє практичне значення; розкрито апробацію матеріалів дисертації та визначено структуру та обсяг роботи.

В цілому, вступна частина дисертації містить всі необхідні елементи для надання повної інформації про дослідження та його мету, завдання, методи та очікувані результати.

Розділ 1 «Теоретико-методологічні основи взаємодії прокурора та слідчого судді у кримінальному процесі» складається з трьох підрозділів» розглядає питання щодо основних етапів і методологічних засад наукового дослідження контрольно-наглядової діяльності під час досудового розслідування; генези правового регулювання прокурорського нагляду та судового контролю за досудовим розслідуванням у різні періоди історії України; міжнародного досвіду правового регулювання взаємодії прокурора та слідчого судді у кримінальному процесі.

Розкрито теоретико-методологічні основи взаємодії прокурора та слідчого судді у кримінальному процесі. З'ясовано, що теоретико-правовий аналіз контрольно-наглядової діяльності під час досудового розслідування має довготривалу історію та охоплює широке коло проблем теоретичного і практичного характеру.

Прослідковано генезу правового регулювання прокурорського нагляду та судового контролю за досудовим розслідуванням у різні періоди історії України. Відмічено, що входження України у різні періоди часу до складу інших держав, стало наслідком існування неоднакових підходів до врегулювання нагляду і контролю за слідством, що здійснювалося на теренах нашої країни.

Автор провів кропіткий аналіз історичних етапів України, та справедливо дійшов висновку, що входження України у різні періоди часу до складу інших держав, мало наслідком існування неоднакових підходів до врегулювання нагляду і контролю за слідством, що здійснювалося на теренах нашої країни. Попри довгий період становлення кримінального процесу, із здобуттям Україною незалежності по теперішній час контрольна-наглядова діяльність за досудовим розслідуванням здебільшого уособлюється в повноваженнях прокурора та суду.

Розділі 2 «Правова природа взаємодії прокурора та слідчого судді у кримінальному процесі України» зосередив увагу на вирішенні проблемних питань щодо визначення сутності взаємодії прокурора та слідчого судді у кримінальному процесі України; виокремленні принципів взаємодії прокурора та слідчого судді у кримінальному процесі України; з'ясуванні порядку взаємодії прокурора та слідчого судді у кримінальному процесі України.

Слушною є позиція дисертанта, що термін «взаємодія» у контексті кримінальної процесуальної діяльності доцільно розуміти як взаємні дії та/або взаємну реалізацію повноважень двох і більше суб'єктів (учасників) кримінального провадження за обставин, що стосуються кожного з них. При цьому автор зауважує, що взаємодія прокурора та слідчого судді може проявлятися лише стосовно реалізації судового контролю під час досудового розслідування, зокрема, щодо перевірки дотримання прав, свобод та законних інтересів людини у досудовому кримінальному провадженні.

При визначенні системи принципів взаємодії прокурора та слідчого судді автор підійшов комплексно та на підставі проведеного аналізу визначив, що до них належать такі принципи як: правова визначеність; захист від свавілля; співмірність. Зміст цих положень особливо розкривається щодо взаємодії прокурора та слідчого судді.

Небезпідставним вбачається і класифікація взаємодії прокурора та слідчого судді. Також дисертант чималих зусиль доклав для обґрунтування етапності взаємодії, яка охоплює три стадії, які визначаються спрямованістю повноважень прокурора/слідчого судді, а саме: перший (початковий) етап – визначення прокурором законного суду, слідчий суддя якого має повноваження здійснювати судовий контроль під час досудового розслідування; другий (організаційний) етап – забезпечення слідчим суддею належного порядку розгляду клопотання суб'єкта розслідування; третій (основний) етап – перевірка слідчим суддею за участю прокурора законності і обґрунтованості клопотання суб'єкта розслідування.

Розділ 3 «Шляхи оптимізації взаємодії прокурора та слідчого судді у кримінальному процесі України» містить узагальнення дисертанта щодо удосконалення порядку взаємодії прокурора та слідчого судді у кримінальному процесі України та оптимізації повноважень прокурора та слідчого судді під час взаємодії. Зокрема слушною вбачається позиція автора щодо необхідності внесення змін до кримінального процесуального законодавства в частині виконання прокурором та слідчим суддею своїх повноважень, спрямованих на підвищення ефективності взаємовідносин між ними на досудовому розслідуванні. У підрозділі 3.2 дисертації автором досліджено проблему оптимізації повноважень прокурора та слідчого судді під час їхньої взаємодії. Зокрема, було встановлено, що однією з системних проблем реалізації їхніх повноважень є вирішення питання про участь інших осіб у цій взаємодії. Зокрема, було з'ясовано, що існуючий комплекс повноважень прокурора та слідчого судді не дає змоги належним чином вирішити питання про участь таких осіб, як: володільця речей (документів) у

розгляді клопотання про тимчасовий доступ до речей і документів; власника майна у розгляді клопотання про арешт майна; власника житла під час прийняття рішення про домашній арешт. Слідчий суддя вирішує питання про участь цих суб'єктів у розгляді клопотання на підставі відповідного обґрунтування в клопотанні. Однак законодавцем встановлена форма і зміст такого клопотання не передбачає можливості відображення у ньому відомостей про участь інших осіб у його розгляді.

Крім того, автором було встановлено, що іншою системною проблемою реалізації прокурором і слідчим суддею своїх повноважень під час їхньої взаємодії є вирішення питань про: привід підозрюваного, свідка, накладання грошового стягнення, проведення обшуку. Прокурор та слідчий суддя уповноважені з'ясувати різні відомості для вирішення цих питань під час досудового розслідування. Ці положення впливають зі змісту кримінального процесуального закону щодо застосування приводу (ст. 141, ч. 3 ст. 142 КПК України), грошового стягнення (п. 4 ч. 1 ст. 145, ст. 138, ч. 3 т. 146 КПК України), проведення обшуку (п. 5 ч. 5 ст. 234, п. 6 ч. 2, ч. 3 ст. 235 КПК України) та не сприяє взаємодії прокурора та слідчого судді у кримінальному провадженні.

Зауваження щодо оформлення та змісту дисертації, запитання до здобувача. Попри позитивне враження від дисертаційного дослідження С.В.Тищенко, окремі положення можуть бути предметом дискусійного обговорення. В цьому контексті варто звернути увагу на наявні зауваження і побажання, які носять рекомендаційний характер і можуть бути використані автором під час здійснення подальшої наукової діяльності.

Тому, в цілому позитивно оцінюючи зміст дисертації С.В. Тищенко, необхідно зазначити, що деякі положення дисертаційного дослідження викликають запитання і потребують додаткового пояснення дисертантом під час прилюдного захисту. Зокрема:

1. Дискусійною є позиція автора щодо обов'язку прокурора відображати у клопотанні відомості з приводу переліку свідків, яких

потрібно допитати під час розгляду (п. 7 ч. 2 ст. 150, п. 7 ч. 2 ст. 155, п. 2 ч. 3 ст. 184 КПК України) (с. 146). Зазначена вимога головним чином спрямована на забезпечення дотримання процесуальних прав учасників кримінального провадження, а не на ускладнення порядку взаємодії прокурора та слідчого судді. При цьому такі особи під час допиту можуть ставити свої запитання, вносити зауваження тощо. Тому висловлене зауваження потребує від дисертанта наведення додаткової аргументації.

2. Підтримуючи дисертанта у тому, що наявність судового контролю і прокурорського нагляду відносно вилучених речей і документів за результатами обшуку створює додаткові процесуальні гарантії захисту права власності від необґрунтованого обмеження (с. 187), вважаємо пропозицію автора щодо відмови в п. 5 ч. 4 ст. 234 КПК України від застосування терміну «вилучення» таким, що не сприятиме виконанню завдань обшуку як слідчої (розшукової) дії. Оскільки саме вилучення речей і документів під час проведення обшуку відіграє вагомий роль не лише у фіксації відомостей про обставини вчинення кримінального правопорушення, але й запобігання їх знищенню чи пошкодженню.

3. Схвально сприймаючи спроби дисертанта вирішити проблему щодо розгляду клопотання про тимчасовий доступ до речей і документів без участі володільця, необхідно висловити сумнів, що пропонувані зміни до п. 2 ст. 160 КПК України, а саме доповнення п. 8 наступного змісту: «обґрунтування доцільності чи не доцільності участі в розгляді клопотання володільця речей і документів», здатні спричинити належний ефект. Це пов'язано з тим, що відповідно до ч. 2 ст. 163 КПК України розгляд клопотання без виклику володільця фактично все одно вимагає доведення «недоцільності» участі в розгляді клопотання володільця за наявності визначених підстав, зокрема пов'язаних з існуванням реальної загрози зміни або знищення речей чи документів.

4. Розглядаючи в межах розділу 3 шляхи оптимізації взаємодії прокурора та слідчого судді у кримінальному процесі України, дисертант

попри змістовні пропозиції щодо необхідності внесення змін і доповнень до низки положень кримінального процесуального законодавства, зокрема в частині розгляду клопотань слідчим суддею, залишає без належної уваги здійснення судового контролю за проведенням гібридів процесуальних дій (наприклад, здійснення огляду з ознаками слідчого експерименту; проведення допиту з елементами огляду і пред'явлення для впізнання або проведення допиту з видачею речей і документів тощо).

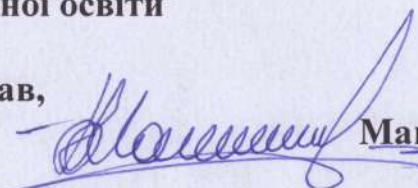
Виокремлені на підставі аналізу змісту дисертації зауваження необхідно віднести до дискусійних питань, які попри свою наявність не впливають на високий рівень дослідження і не піддають сумніву основні наукові результати, отримані здобувачем. На загальне позитивне враження від роботи вони не вплинули, однак є стимулом до продовження ґрунтовних наукових пошуків.

Відсутність порушень академічної доброчесності. В процесі вивчення поданого дисертаційного дослідження та наукових публікацій автора фактів порушення академічної доброчесності не виявлено. Дисертація С.В. Тищенко є оригінальною, самостійною і комплексною науковою працею.

Висновок про відповідність дисертації поставленим вимогам. Дисертаційне дослідження, виконане Тищенком Станіславом Володимировичем на тему «Взаємодія прокурора та слідчого судді у кримінальному процесі України», подане на здобуття ступеня наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність, є системним, комплексним, цілісним, самостійним і завершеним науковим дослідженням, у якому отримано низку науково обґрунтованих результатів, що мають наукову новизну та відзначені теоретичною і практичною значущістю. Сформульовані дисертантом науково обґрунтовані пропозиції та рекомендації з удосконалення кримінального процесуального законодавства і практики його застосування в аспекті

взаємодії прокурора та слідчого судді, за своїм змістом відповідають зазначеній вище спеціальності та вимогам, встановленим у Порядку присудження наукових ступенів (пункти 9, 11, 12, 13), затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567. Підсумовуючи зазначене, Тищенко Станіслав Володимирович за підсумками здійснення публічного захисту заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність.

Офіційний опонент –
заступник директора Навчально-наукового
інституту права та інноваційної освіти
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ,
д. ю. н., старший дослідник

Максим ПОЧТОВИЙ

Підпис Почтового М.М. засвідчую
Проректор
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ
полковник поліції

Олександр ЮШІН